

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՐՏԱՇԵՍ ԱՆՏՈՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 203-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

12 հոկտեմբերի 2010թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.

Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Մ. Թովուզյանի, Հ. Նազարյանի, Վ. Պողոսյանի, մասնակցությամբ՝

դիմող Ա. Անտոնյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ ԱԺ նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Արտաշես Անտոնյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Ա. Անտոնյանի՝ 03.05.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ մաքսային օրենսգիրքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ մաքսային օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2000 թվականի հուլիսի 6-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2000 թվականի օգոստոսի 9-ին և ուժի մեջ է մտել 2001 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ մաքսային օրենսգրքի՝ «Ապրանքները և տրանսպորտային միջոցները չհայտարարագրելը կամ դրանց հայտարարագրելը ոչ իրենց անվանմամբ» վերտառությամբ վիճարկվող 203-րդ հոդվածը սահմանում է. «Հայաստանի Հանրապետության մաքսային սահմանով տեղափոխվող ապրանքները և տրանսպորտային միջոցները չհայտարարագրելը, այսինքն՝ դրանց մասին ճշգրիտ տեղեկությունները սահմանված ձևով չհայտարարագրելը, ինչպես նաև հայտարարագրումը ոչ իրենց անվանմամբ՝ հանցագործության հատկանիշների բացակայության դեպքում՝ առաջացնում է տուգանքի նշանակում՝ այդ ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների մաքսային արժեքի չափով»:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին: «Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ» ՓԲԸ-ի անվամբ 21.10.2006թ. թիվ 264724 և 264726, 24.10.2006թ. թիվ 264820, 26.10.2006թ. թիվ 2647867 փոխադրման ամփոփագրերով Ռուսաստանի Դաշնությունից Հայաստանի Հանրապետություն է ներմուծվել «Ֆլոտոմաշինա» անվանումը կրող լեռնահանքային սարքավորում: Վերջինիս հայտարարագրումն իրականացրել է «Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ» ՓԲԸ-ի լիազոր ներկայացուցիչ Արտաշես Անտոնյանը՝ 30.10.2006թ. թիվ C 3883 բեռնային մաքսային հայտարարագրով:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի (այսուհետ՝ ՊԵԿ) կողմից Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատի անունով սկսած 2006թ. ներմուծված և ԱԱՀ-ի զրոյական դրույքաչափով կատարված

մաքսային ձևակերպումների օրինականության ուսումնասիրության արդյունքում 30.07.2008թ. կազմվել է համապատասխան տեղեկանք: 17.10.2008թ. ՊԵԿ հետաքննության բաժնի հետաքննիչի կողմից կազմվել է մաքսային կանոնների խախտման վերաբերյալ արձանագրություն: 27.10.2008թ. ՊԵԿ հետաքննության և իրավաբանական վարչության պետի կողմից կայացվել է «Քրեական գործի հարուցումը մերժելու և վարչական տույժ նշանակելու մասին» որոշում, որով Արտաշես Անտոնյանի նկատմամբ քրեական գործի հարուցումը մերժվել է՝ արարքում հանցակազմի բացակայության պատճառով, և միաժամանակ Արտաշես Անտոնյանը ճանաչվել է զանցառու ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածով և տուգանվել հաշիվ-ապրանքագրային արժեքի վերաբերյալ ոչ ճշգրիտ տեղեկություններով հայտարարագրված «Ֆլոտոմաշինա» տեսակի լեռնահանքային սարքավորումների մաքսային արժեքի՝ 579.506.236,48 ՀՀ դրամի չափով: Դա տեղի է ունեցել այն բանի արդյունքում, երբ 17 վագոն ապրանքաբեռից ստանալով 15 վագոնը՝ 1.461.176 ԱՄՆ դոլար ընդհանուր արժեքով, այն մաքսազերծվել է դեռևս չստացված 2 վագոն ապրանքաբեռի՝ 194.823 ԱՄՆ դոլար գումարի չափով:

22.12.2008թ. դիմողը հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ ընդդեմ ՊԵԿ-ի՝ ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ հետաքննության և իրավաբանական վարչության պետի՝ 27.10.2008թ. «Քրեական գործի հարուցումը մերժելու և վարչական տույժ նշանակելու մասին» որոշումը մասնակի՝ վարչական տույժ նշանակելու մասով անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին:

19.01.2009թ. ՊԵԿ-ը հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ ընդդեմ Արտաշես Անտոնյանի՝ վերջինից պետական բյուջե գանձվող տուգանքի և պետական տուրքի գումարների բռնագանձման պահանջի մասին:

ՀՀ վարչական դատարանի՝ 26.02.2009թ. որոշմամբ վերոնշյալ երկու վարչական գործերը միացվել են մեկ վարույթում: ՀՀ վարչական դատարանի՝ 28.08.2009թ. կայացված վճռով (վարչական գործ թիվ ՎԴ/7499/05/08) ՊԵԿ-ի հայցը բավարարվել է, իսկ Արտաշես Անտոնյանի հայցը՝ մերժվել: Դիմողի հայցը մերժելով՝ ՀՀ վարչական դատարանը, հղում կատարելով ՀՀ մաքսային օրենսգրքի

203-րդ հոդվածին, նշել է. «ԶՊՄԿ» ՓԲԸ-ի լիազորված անձ Ա. Անտոնյանի կողմից թույլ է տրվել ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածով սահմանված իրավախախտումը, քանի որ վերջինս հանդիսանալով ընկերության ներկայացուցիչը՝ ՀՀ տարածք ներմուծված վերոհիշյալ լեռնահանքային սարքավորումները հայտարարագրել է 194.823 ԱՄՆ դոլար արժեքով, հաշիվ-ապրանքագրում նշված 1.461.176 ԱՄՆ դոլարի փոխարեն»:

Արտաշես Անտոնյանը 28.08.2009թ. թիվ ՎԴ/7499/05/08 վճռի դեմ ներկայացրել է վճռաբեկ բողոք, որը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 04.11.2009թ. որոշմամբ վերադարձվել է:

3. Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 6-րդ հոդվածներին՝ այն պատճառաբանությամբ, որ վիճարկվող հոդվածը հակասում է իրավական որոշակիության սկզբունքին, ինչի արդյունքում իրավակիրառական պրակտիկայում դրան տրվել է կամայական մեկնաբանություն: Այդ պնդումը դիմողը հիմնավորում է նրանով, որ ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածը հստակորեն չի սահմանում, թե որ գործողություններն են ներառվում «ճշգրիտ տեղեկությունները սահմանված ձևով չհայտարարագրելու զանցակազմի մեջ», չի հստակեցնում, թե մեղքի որ ձևի դեպքում է պատասխանատվությունը ծագում՝ դիտավորության, թե՛ անզգուշության, և դրանցից յուրաքանչյուրի դեպքում չի տարբերակում պատասխանատվության չափը: Բացի դրանից, դիմողը գտնում է, որ ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածը հակասում է նաև ՀՀ Սահմանադրության 8-րդ հոդվածին՝ անհամաչափ պատասխանատվության միջոց նախատեսելու տեսանկյունից: Դիմողը նշում է, որ վիճարկվող հոդվածը նույն հարթության վրա է դիտում որակապես տարբեր իրավախախտումներ և դրանց համար նախատեսում է պատասխանատվության միևնույն չափ՝ վերջինս պայմանավորելով տեղափոխվող ապրանքների կամ տրանսպորտային միջոցների մաքսային արժեքով:

Դիմողի պնդմամբ՝ ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածը հակասում է նաև ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածին՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դրան տրված մեկնաբանության իմաստով: Այդ հակասությունը, ըստ դիմողի՝ դրսևորվում է նրանում, որ պրակտիկայում հաճախ մաքսային մարմինները քրեական և վարչական վարույթներն իրականացնում են միաժամանակ, և այդ վարույթների արդյունքներն ամփոփվում են մեկ ընդհանուր որոշմամբ:

4. Ըստ պատասխանող կողմի՝ վիճարկվող իրավադրույթը կիրառելիս իրավական որոշակիության խնդիր չի առաջանում: Դիմողի իսկ փաստարկները վկայում են, որ վիճարկվող նորմն իրավակիրառողի կողմից ընկալվում և մեկնաբանվում է միատեսակ:

Պատասխանողը գտնում է, որ վիճարկվող նորմի հակասահմանադրականության առնչությամբ դիմողն իր դիմումը հիմնավորում է բացառապես իրավակարգավորման նպատակահարմարության վերաբերյալ մոտեցումներ ներկայացնելով՝ չհիմնավորելով վիճարկվող նորմի և ՀՀ Սահմանադրության միջև առկա որևէ հակասություն: Այսինքն՝ դիմողը, ձևականորեն վիճարկելով օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը, ըստ էության բարձրացնում է իրավադրույթով տրված իրավակարգավորման և տվյալ իրավակարգավորմամբ իր նկատմամբ առաջացած հետևանքների իրավաչափության հարց:

Վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի մի շարք որոշումներ, մասնավորապես՝ ղեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 69-րդ հոդվածի 7-րդ մասով, հիմնվելով 17.03.2009թ. ՄԴԱՈ-21, 23.03.2010թ. ՄԴՈ-870 և 24.11.2009թ. ՄԴՈ-839 որոշումներում ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումների վրա՝ պատասխանող կողմը միջնորդություն է ներկայացրել կարճել սույն գործի վարույթը:

Սահմանադրական դատարանը միջնորդության քննության արդյունքում այն չի բավարարել:

5. ՀՀ Սահմանադրության 83.5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ օրենսդրի բացառիկ իրավասությանն է վերապահված ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց պարտականությունների և պատասխանատվության տեսակների, չափերի ու հարկադրանքի միջոցների սահմանումը: Իր այդ լիազորությունն իրականացնելիս օրենսդիրն ինքնուրույնաբար որոշում է, մասնավորապես, վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսդրության դրույթների բովանդակությունը, այն արարքների շրջանակը, որոնց կատարումը հանգեցնում է վարչական պատասխանատվության, վարչական պատասխանատվության ենթակա սուբյեկտների շրջանակը, սահմանում է վարչական պատասխանատվության միջոցներն ու չափերը: Նշված հարցերում օրենսդրի հայեցողությունը, սակայն, ունի իր սահմանադրական շրջանակները, և օրենսդիրն իր նշված լիազորությունն իրականացնելիս կաշկանդված է առանձին սահմանադրական սկզբունքներով: Օրենսդրի հայեցողության ազատության սահմանները նախանշված են, մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ և 43-րդ հոդվածներում: Սահմանադրության նշված հոդվածների համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ դրանց իրավական բովանդակությունը, ի թիվս այլոց, հանգում է նրան, որ հանրային իշխանության իրականացումը նախևառաջ սահմանափակվում է իրավական պետության գաղափարից բխող՝ համաչափության ընդհանուր սկզբունքով: Այս սկզբունքը հանդիսանում է ընդհանրապես իրավաբանական պատասխանատվության և, մասնավորապես՝ վարչական պատասխանատվության հիմքում ընկած կարևորագույն սկզբունքներից մեկը, որի ապահովման տեսանկյունից էլ նախևառաջ անհրաժեշտ է գնահատել վիճարկվող նորմի սահմանադրականությունը:

Խնդրո առարկա սահմանադրաիրավական վեճի համատեքստում համաչափության սկզբունքը պահանջում է ապահովել արդարացի հավասարակշռություն սահմանվող պատասխանատվության միջոցի ու չափի և պատասխանատվության սահմանմամբ հետապնդվող իրավաչափ նպատակի միջև:

Տվյալ դեպքում վիճարկվող նորմով սահմանված վարչական պատասխանատվությունն իրավաչափ նպատակ է հետապնդում ապահովել ՀՀ Սահմանադրության 45-րդ հոդվածով սահմանված՝ տուրքեր մուծելու՝ անձանց սահմանադրական պարտականության կատարումը:

Ինչ վերաբերում է նշված իրավաչափ նպատակի և վիճարկվող նորմով սահմանված պատասխանատվության միջև համաչափության գնահատմանը, ապա այդ նպատակով սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող նորմը դիտարկել ՀՀ մաքսային օրենսգրքի՝ «Մաքսային կանոնների խախտումները և պատասխանատվությունը դրանց համար» վերտառությամբ 37-րդ գլխի նորմերի հետ համակարգային ամբողջականության համատեքստում:

6. Մաքսային օրենսգրքի՝ «Մաքսային կանոնների խախտումները և պատասխանատվությունը դրանց համար» վերտառությամբ 37-րդ գլխի նորմերի համակարգային վերլուծությունը թույլ է տալիս առանձնացնել մաքսային կանոնների խախտման երկու հիմնական խումբ.

ա. մաքսային կանոնների խախտումներ, որոնք չեն առնչվում պետության ֆինանսական շահերին, մաքսային վճարների վճարման պարտականության կատարմանը, ինչպես նաև այդպիսի պարտականության կատարման ապահովմանը (օրենսգրքի 190-199.1-րդ հոդվածներ),

բ. մաքսային կանոնների խախտումներ, որոնք անմիջականորեն վերաբերում են պետության **ֆինանսական շահերին և նպատակաուղղված են մաքսային վճարների վճարման պարտականության կատարման ապահովմանը** (օրենսգրքի 200-204-րդ հոդվածներ): Դրանք վերաբերում են, մասնավորապես, մաքսային սահմանով ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների տեղափոխմանը՝ մաքսային հսկողությունը շրջանցելով, մաքսային հսկողությունից թաքցնելով, ապրանքները և տրանսպորտային միջոցները չհայտարարագրելով, մաքսային և այլ փաստաթղթերը կամ մաքսային ապահովման միջոցները խաբեությամբ օգտագործելով: Նշված իրավախախտումների դեպքում այդ չափով չեն ապահովվում տվյալ

ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների կամ դրանց առանձին խմբաքանակի մասով մաքսատուրքերի, օրենքով սահմանված հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների գծով պետական բյուջեի մուտքերը:

Պայմանավորված իրավախախտումների վերոհիշյալ առանձնահատկություններով՝ ի տարբերություն օրենսգրքի 190-199.1-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավախախտումների, օրենսդիրն օրենսգրքի 200-204-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավախախտումների համար պատասխանատվության չափը հավասարեցրել է ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների մաքսային արժեքին: Բացի դրանից, օրենսգրքի 200-204-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավախախտումների համար պատասխանատվության առանձնահատկություններից է նաև այն, որ օրենսդիրը, ելնելով նշված հոդվածներով պահպանվող արժեքների կարևորությունից և դրանով պայմանավորված՝ հետապնդվող իրավաչափ նպատակից, վարչական պատասխանատվություն նախատեսում է միայն հանցագործության հատկանիշների բացակայության դեպքում:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ինչպես վիճարկվող նորմում, այնպես էլ օրենսգրքի 200-202-րդ և 204-րդ հոդվածներում տուգանքի չափն ապրանքների կամ տրանսպորտային միջոցների մաքսային արժեքով պայմանավորելն իրավաչափ է և արդարացված է այդ հոդվածներով նախատեսված պատասխանատվությամբ հետապնդվող իրավաչափ նպատակով, այն է՝ ապահովել ՀՀ Սահմանադրության 45-րդ հոդվածով սահմանված՝ հարկեր, տուրքեր և պարտադիր այլ վճարներ վճարելու պարտականության երաշխավորված կատարումը:

7. Վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը բացահայտելու համար սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող դրույթը դիտարկել այդ նորմի իրավակարգավորման առարկայի և օրենսգրքի 200-202-րդ և 204-րդ հոդվածների ընդհանուր տրամաբանության լույսի ներքո:

Այդ նորմերի վերլուծությունը վկայում է, որ դրանցում նշված բոլոր իրավախախտումների դեպքում փաստացիորեն տեղի է ունենում ապրանքների կամ դրանց որոշակի խմբաքանակի չհայտարարագրում: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսգրքի 200-202-րդ և 204-րդ հոդվածների իմաստով «չհայտարարագրել» հասկացության ներքո օրենսդիրը նկատի է ունեցել ոչ միայն ապրանքները և տրանսպորտային միջոցներն ընդհանրապես չհայտարարագրելը (օրենսգրքի 200 և 201-րդ հոդվածներ), այլ նաև ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների այնպիսի **հայտարարագրումը**, որը գուցորդվում է մաքսային մարմին մաքսային հսկողության և մաքսային ձևակերպման համար կեղծ, անօրինական ճանապարհով ստացված, անվավեր համարված կամ այլ ապրանքներին և տրանսպորտային միջոցներին վերաբերող փաստաթղթեր ներկայացնելով, կեղծ մաքսային ապահովման միջոցներ օգտագործելով, ինչպես նաև առանց մաքսային մարմինների թույլտվության՝ մաքսային վճարումների գծով արտոնություններ ունեցող ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների օգտագործմամբ, տնօրինմամբ և այդ արտոնություններով չպայմանավորված նպատակներով այլ անձանց հանձնելով (օրենսգրքի 202 և 204-րդ հոդվածներ): Վերջին դեպքերում ևս փաստացիորեն տեղի է ունենում կոնկրետ ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների կամ դրանց կոնկրետ խմբաքանակի **չհայտարարագրում**: Ընդ որում, նշված իրավախախտումներն իրենց իրավական հետևանքներով այնպիսին են, որ դրանց կատարման դեպքում այդ չափով չեն ապահովվում տվյալ ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների կամ դրանց առանձին խմբաքանակի մասով մաքսատուրքերի, օրենքով սահմանված հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների գծով պետական բյուջեի մուտքերը:

Վիճարկվող նորմի վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրահանգել, որ այդ նորմով նախատեսված իրավախախտման, այն է՝ ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների չհայտարարագրման դրսևորման երկու ձևերի համար էլ օրենսդիրը, հետևողական մոտեցում ցուցաբերելով օրենսգրքի 200-202-րդ և 204-րդ հոդվածների տրամաբանությանը, նկատի է ունեցել

հայտարարագրման կանոնների այնպիսի խախտումներ, որոնք հանգեցնում են կոնկրետ ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների կամ դրանց կոնկրետ խմբաքանակի չհայտարարագրմանը: Այսինքն՝ Հայաստանի Հանրապետության մաքսային սահմանով տեղափոխվող ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների չհայտարարագրման կամ ոչ իրենց անվանմամբ հայտարարագրման դեպքում ևս չի ապահովվում տվյալ ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների կամ դրանց առանձին խմբաքանակի՝ այդ չափով մաքսատուրքերի, օրենքով սահմանված հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների գծով պետական բյուջեի մուտքերը՝ միատեսակ դարձնելով դրանց հասարակական վտանգավորության աստիճանը:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսգրքի 200-204-րդ հոդվածների սահմանմամբ օրենսդրի նպատակը վարչական պատասխանատվություն սահմանելն է ոչ թե Հայաստանի Հանրապետության մաքսային սահմանով տեղափոխվող ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների չհայտարարագրման դրսևորման բոլոր դեպքերի համար, այլ միայն այն դեպքերի, որոնց հետևանքով չի ապահովվում կոնկրետ ապրանքի և տրանսպորտային միջոցի կամ դրանց առանձին խմբաքանակի՝ այդ չափով մաքսատուրքերի գծով պետական բյուջեի մուտքերը: Քննության առարկա գործի շրջանակներում 1.461.176 ԱՄՆ դոլար գումարի ապրանքաբեռի փոխարեն մաքսատուրք է վճարվել 194.823 ԱՄՆ դոլար ապրանքաբեռի դիմաց: Սահմանադրաիրավական առումով համոզիչ չէ այն հանգամանքը, որ այս հարցում բացառվել են հանցակազմի հատկանիշները և պահանջներ չեն ներկայացվել իրավաբանական անձին:

Այսուհանդերձ, վերոհիշյալ համակարգային վերլուծությունը վկայում է, որ վիճարկվող դրույթում «ճշգրիտ տեղեկությունները սահմանված ձևով չհայտարարագրել» բացահայտիչ միջանկյալ ձևակերպման ներքո **տվյալ հոդվածի իրավակարգավորման առարկայի շրջանակներում պետք է նկատի ունենալ Հայաստանի Հանրապետության մաքսային սահմանով տեղափոխվող ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների մասին այնպիսի ոչ ճշգրիտ**

տեղեկություններ հայտարարագրելը, որը գործնականում հանգեցնում է իրական բեռի չհայտարարագրման, ինչի մասին վկայում է նաև սույն գործին առնչվող դատավարական նախապատմությունը: Ընդ որում, նշված նորմում ճշգրիտ տեղեկությունների ներքո նկատի են առնվում ՀՀ մաքսային վարչության՝ 1998թ. հունիսի 12-ի թիվ 71-ՄՎԸ հրամանով նախատեսված միայն այն տեղեկությունները, որոնց ոչ ճշգրիտ հայտարարագրումն իր իրավական հետևանքներով հավասարազոր է մաքսային սահմանով տեղափոխվող ապրանքները կամ տրանսպորտային միջոցները հայտարարագրելու պարտականությունը չկատարելուն, այսինքն՝ հանգեցրել է մաքսային պարտավորության չկատարմանը, կամ որ նույնն է՝ դրանց հետևանքով չեն ապահովվել կոնկրետ ապրանքի և տրանսպորտային միջոցի կամ դրանց առանձին խմբաքանակի՝ այդ չափով մաքսատուրքերի, օրենքով սահմանված հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների գծով պետական բյուջեի մուտքերը:

Միայն վիճարկվող նորմի նման ընկալումը կարող է համապատասխանել սույն հոդվածի իրավակարգավորման տրամաբանությանն ու նպատակին:

Միաժամանակ, նկատի ունենալով, որ վիճարկվող նորմում՝ «այսինքն՝ դրանց մասին ճշգրիտ տեղեկությունները սահմանված ձևով չհայտարարագրելը» արտահայտությունը կարող է թույլ տալ նորմի այնպիսի մեկնաբանություն, ըստ որի՝ վիճարկվող նորմով նախատեսված պատասխանատվությունը կարող է կիրառվել նաև հայտարարագրման սահմանված կարգից ցանկացած շեղման դեպքում՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վիճարկվող նորմով նախատեսված արարքի համար անձի վարչական պատասխանատվությունն իրավաչափ է միայն այն դեպքում, երբ այդ պատասխանատվությունը նպատակաուղղված է մաքսային պարտավորությունների կատարումն ապահովելու՝ վերը նշված իրավաչափ նպատակին հասնելուն: Հետևաբար, այն դեպքում, երբ տեղափոխվող ապրանքի կամ տրանսպորտային միջոցի մասին ճշգրիտ տեղեկություններ չհայտարարագրելը չի հանգեցրել ապրանքի կամ տրանսպորտային միջոցի

մաքսային արժեքի նվազեցմանը և ըստ այդմ չի հանգեցրել օրենքով սահմանված կարգով և չափով մաքսատուրք վճարելու սահմանադրական պարտականության ոչ պատշաճ կատարմանը, նշված արարքի համար պատասխանատվությունը՝ վիճարկվող նորմով սահմանված չափով, դառնում է ինքնանպատակ և չի բխում վիճարկվող նորմի ընդհանուր իրավակարգավորման առարկայից:

8. ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 128-րդ հոդվածը սահմանում է ապրանքները և տրանսպորտային միջոցները հայտարարագրելու ընդհանուր պարտականությունը: Ըստ նույն օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ այդ պարտականությունը կրող սուբյեկտ է հանդիսանում հայտարարատուն: Համաձայն ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ որպես հայտարարատու կարող է հանդես գալ ապրանքներ տեղափոխող անձը կամ նրա կողմից լիազորված անձը:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 9, 32 և 279-րդ հոդվածների համադրված ուսումնասիրությունը վկայում է, որ վարչական պատասխանատվության սկզբունքներից է «պատասխանատվությունը մեղքի համար» սկզբունքը, ինչը նշանակում է, որ վարչական տույժը (պատասխանատվությունը) կարող է կիրառվել միայն վարչական իրավախախտում կատարելու մեջ մեղավոր անձի նկատմամբ: Այդ սկզբունքն է ընկած նաև մաքսային կանոնների խախտման համար պատասխանատվության հիմքում: Մասնավորապես, ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 189-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ ֆիզիկական և պաշտոնատար անձինք մաքսային կանոնները դիտավորյալ կամ անզգուշորեն խախտելու համար ենթակա են պատասխանատվության:

Հետևաբար՝ **մեղքը, որպես վարչական զանցակազմի սուբյեկտիվ կողմի պարտադիր տարր**, հանդիսանում է վարչական պատասխանատվության իրավական միակ նախապայմանն ու նախադրյալը: Նշված սկզբունքը սերտորեն առնչվում է նաև վարչական պատասխանատվության մեկ այլ սկզբունքի՝ անձնական պատասխանատվության սկզբունքին, որի համաձայն անձը ենթակա

է պատասխանատվության միայն անձամբ կատարած իրավախախտման համար:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող նորմը կիրառելիս յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում իրավակիրառողը պարտավոր է, ելնելով գործի կոնկրետ հանգամանքներից, պարզել լիազորված անձի, լիազորողի և տեղափոխողի մեղքի առկայությունը՝ ըստ այդմ որոշելով պատասխանատու սուբյեկտին: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ լիազորված անձը գործում է տեղափոխողի անունից և ի շահ վերջինիս՝ համապատասխան ակտի հիման վրա տրամադրված լիազորությունների շրջանակներում, և հայտարարագրումն իրականացնում է տեղափոխողի տրամադրած տեղեկատվության հիման վրա՝ այդ լիազորությունների շրջանակներում կատարած ցանկացած գործողության համար վիճարկվող դրույթով սահմանված պատասխանատվության սուբյեկտ պետք է հանդիսանա տեղափոխողը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ձևավորված իրավակիրառական այն պրակտիկան, երբ չապահովելով իրավախախտման համար մեղավորի պատասխանատվությունը և բոլոր դեպքերում որպես պատասխանատվության սուբյեկտ դիտարկելով տեղափոխվող ապրանքների կամ տրանսպորտային միջոցի նկատմամբ որևէ գույքային իրավունք չունեցող լիազորված անձին, թույլ չի տալիս արդյունավետորեն իրացնել վիճարկվող նորմով սահմանված պատասխանատվության իրավաչափ նպատակը, այն է՝ ապահովել տնտեսավարող սուբյեկտի կողմից՝ Սահմանադրության 45-րդ հոդվածով ամրագրված պարտականության իրական կատարումը:

Այս խնդրի իրավակարգավորումը հետագա համակարգային բարեփոխման անհրաժեշտություն ունի:

9. Ինչ վերաբերում է վիճարկվող նորմի՝ ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածին ենթադրյալ հակասության վերաբերյալ դիմողի պնդմանը, ապա այդ առնչությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիմողի մատնանշած՝

մաքսային մարմինների կողմից քրեական և վարչական վարույթների միաժամանակյա իրականացման և այդ վարույթների արդյունքները մեկ ընդհանուր որոշմամբ ամփոփելու խնդիրն ինքնին ՀՀ մաքսային օրենսգրքի վիճարկվող նորմին չի առնչվում:

Բացի դրանից, 2009-2010թթ. իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ քրեական վարույթը և վարչական վարույթն իրականացվում են միմյանցից անջատ, և խնդրո առարկա զանցանքի համար պատասխանատվության վարույթը հարուցվում է քրեական գործով վարույթի ավարտից և քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշում կայացնելուց հետո միայն:

Հաշվի առնելով, որ դիմողի մատնանշած գործելակերպը չի հանդիսանում ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկա՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող նորմի՝ ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածին ենթադրյալ հակասության վերաբերյալ պնդմամբ դիմողը բարձրացնում է ոչ թե իրավակիրառական պրակտիկայի իրավաչափության, այլ իր առնչությամբ կայացված «Քրեական գործի հարուցումը մերժելու և վարչական տույժ նշանակելու մասին» որոշման իրավաչափության հարց, ինչի լուծումը դուրս է սահմանադրական դատավարության շրջանակից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 203-րդ հոդվածը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

12 հոկտեմբերի 2010 թվականի
ՄԴՈ-920